

Asia: VN/24783/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle Pariisin pöytäkirjan täydentämisestä Suomen tasavallan hallituksen sekä Naton operaatioportaan johtoesikunnan ja Naton transformaatiojohtoportaan johtoesikunnan välillä tehdystä sopimuksesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Digi- ja väestötietovirasto kiittää mahdollisuudesta lausua asiassa ja lausuu erityisesti sopimuksen perusteella maahan tulevien ulkomaan kansalaisten oikeudesta kotikuntaan Suomessa.

Hallituksen esityksessä on sopimuksen 9 artiklan 4 kohtaa koskevissa perusteluissa (s. 44) annettu ymmärtää, että jäsenet ja heidän huollettavansa eivät lähtökohtaisesti täyttäisi kotikunnan saamiselle kotikuntalaisia asetettuja edellytyksiä. EU- ja ETA-maiden kansalaisilla oleskeluoikeuden rekisteröinti tai Pohjoismaiden kansalaisilla pelkkä maassa vakinaisesti asuminen voisi kuitenkin mahdollistaa kotikunnan saamisen. Tämä nykyään Digi- ja väestötietoviraston ratkaisutoiminnassa sovellettu tulkinta perustuu korkeimman hallinto-oikeuden antamaan päätökseen KHO:2019:170, jossa korkein hallinto-oikeus totesi Euroopan kemikaaliviraston työntekijän kotikuntaoikeuden epäämisen rikkovan EU:n liikkumisvapautta, vaikka diplomaatteihin rinnastettuina kansainvälisten järjestöjen työntekijöillä ei kotikuntalain (201/1994) 4 §:n 3 momentin mukaan ole oikeutta kotikuntaan Suomessa. Myös kansainvälisiä järjestöjä koskevissa toimipaikkasopimuksissa on yleensä nyt kyseessä olevaa sopimusta vastaavat määräykset siitä, että Suomessa oleskelu katsotaan tilapäiseksi. Digi- ja väestötietovirasto noudattaa samaa käytäntöä kaikkien vastaavien kansainvälisten järjestöjen kohdalla.

Toisaalta artiklan 4 kohdassa on mainittu, että Suomi ei saa missään tilanteessa tai asiayhteydessä pitää jäsenten ja huollettavien Suomessa oleskelua pysyväisluonteisena. Kuitenkin kotikunnan saaminen merkitsee, että henkilölle merkitään väestötietojärjestelmään niin sanottu vakinainen osoite, joten ainakin kotikuntalain näkökulmasta kotikunnan saaminen tarkoittaa Suomessa oleskelun katsomista pysyväisluonteiseksi. Tämä sopimuksen kohta ("ei missään tilanteessa tai asiayhteydessä") on siis selvästi ristiriidassa Digi- ja väestötietoviraston edellä kerrotun, EU:n

liikkumisvapauden huomioivan soveltamiskäytännön kanssa. Digi- ja väestötietoviraston on siksi tässä vaiheessa vaikea arvioida, miten tasapainoilu toisaalta tämän sopimusmääräyksen ja KHO:n ennakkotapauksen mukaisesti toisaalta EU:n vapaan liikkuvuuden välillä tulee käytännössä toteutumaan, eli miten kotikuntaa mahdollisesti pyytävien, sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien jäsenten ja heidän huollettaviensa kotikuntapyyntöihin tullaan viraston ratkaisukäytännössä suhtautumaan.

Artiklan 4 kohtaa olisi toisaalta mahdollista ymmärtää myös niin kuin hallituksen esityksessä (s. 42) on annettu ymmärtää, että sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat henkilöt voisivat aina silloin, kun katsovat asuvansa Suomessa pysyväisluonteisesti, pyytää kotikuntaa Suomessa, jolloin kotikunta voitaisiin edellytysten täytyessä antaa. Henkilö siirtyisi tällöin pois tämän sopimuksen soveltamisalasta ja samalla menettäisi oikeuden sopimuksessa määrättyihin erioikeuksiin esimerkiksi verotuksen ja maahantulon osalta. Tällöin esimerkiksi maassaolon laillisuus määräytyisi normaali ulkomaalaislainsäädännön mukaan ja edellyttäisi yleensä esimerkiksi kolmannen maan kansalaisen kohdalla oleskelulupaa. Olisi siten ehdottomasti tarpeen selventää 9 artiklan 4 kohdan tulkintaa ennen esityksen viemistä eduskunnan käsiteltäväksi.

Sopimustoimittajia koskien 13 artiklan 5 kohdan mukaan Suomi määrää, katsotaanko sopimustoimittajien työntekijöiden ja heidän huollettavien oleskelevan Suomessa pysyväisluonteisesti. Digi- ja väestötietovirasto tulkitsee tämän tarkoittavan, että näiden henkilöiden oikeus kotikuntaan Suomessa määräytyy suoraan kotikuntalain säännösten mukaan. Koska nämä henkilöt on artiklan 3 a alakohdan nojalla vapautettu viisumeja, oleskelua ja rekisteröintiä koskevista vaatimuksista, heillä ei välttämättä ole kotikunnan saamiseen kotikuntalain 4 §:ssä edellytetyjä oleskeluoikeusasiakirjoja, jolloin kotikunnan saamisen mahdollisuus kohdistuisi lähinnä Pohjoismaiden kansalaisiin, oleskeluoikeutensa vapautuksesta huolimatta rekisteröineisiin muihin EU- ja ETA-maiden kansalaisiin sekä sellaisen henkilön perheenjäseniin, jolla on kotikunta Suomessa.

Jotta kotikunnan saamisen epävarmuustekijöistä päästäisiin eroon, ja sopimustoimittajien työntekijät ja heidän huollettavansa kohdeltaisiin yhdenvertaisesti jäsenten ja heidän huollettaviensa kanssa, kotikuntalain 4 §:n 3 momentin ensimmäistä virkettä olisi syytä muuttaa niin, että siitä selkeästi käy ilmi, että kotikuntaoikeutta ei ole tai missä tilanteissa kotikunta voidaan antaa ja milloin ei. Nykysääntelyyn tukeutumisen riskinä on epä johdonmukainen soveltamiskäytäntö ja sitä kautta saman sopimuksen nojalla maahan tulleiden yhdenvertaisen kohtelun vaarantuminen.

On huomioitava, että kotikuntalain kokonaisuudistusta koskeva lakihanke on käynnissä ja näemme, että nyt olisi hyvä mahdollisuus selkeyttää lain sisältöä. Siksi Digi- ja väestötietovirasto esittää, että kotikuntalain 4 §:n 3 momentin ensimmäinen virke muutettaisiin kuulumaan esimerkiksi seuraavasti:

"Henkilöllä, joka on vieraan valtion diplomaattisen edustuston tai sellaiseen rinnastettavan muun edustuston taikka lähetetyn konsulin viraston palveluksessa tai joka oleskelee maassa Suomen kansainvälisoikeudellisiin velvoitteisiin perustuvan puolustusyhteistyön johdosta, ei kuitenkaan ole

kotikuntaa Suomessa, ellei hän ole Suomen kansalainen tai ellei hänellä ole ennestään kotikuntaa Suomessa."

Tällainen sääntelytapa toisi säännöksen soveltamisen piiriin sekä nyt käsiteltävänä olevan sopimuksen että aiemmin ratifioidut ja mahdollisesti myöhemmin solmittavat vastaavat sopimukset, kuten Nato SOFA- ja DCA-sopimukset.

Hallituksen esityksessä on arvioitu, että vain yksittäiset sopimuksen soveltamisalaan kuuluvat henkilöt tulisivat pyytämään kotikuntaa, ja että nämä tilanteet voisi ratkaista tapauskohtaisesti. Digi- ja väestötietovirastossa on kuitenkin jo jouduttu käsittelemään tämän sopimuksen soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden kotikuntapyyntöjä. Koska kyseessä ovat olleet toisen pohjoismaan kansalaiset, eikä maahantulon syy ja kuuluminen sopimuksen soveltamisalaan ole käynyt ilmi asian käsittelyn yhteydessä, henkilö on saanut kotikunnan, mutta myöhemmin sopimukseen viitaten pyytänyt poistamaan se. Kotikuntapyyntöön jälkikäteinen peruminen ja kotikunnan poistaminen on kuitenkin mahdollista vain, jos virasto on tehnyt asian käsittelyssä virheen. Ainoa toinen tapa, millä henkilö voi päättää kotikuntansa Suomessa on se, että hän ilmoittaa muuttoilmoituksella muuttaneensa pois Suomesta.

Kotikunnan saaminen Suomessa on monessa asiassa edellytys palvelujen saamiseksi. Ongelmia aiheuttaa usein erityisesti sähköisten tunnistusvälineiden saaminen. Esimerkiksi Digi- ja väestötietoviraston myöntämä henkilökortissa käytettävä kansalaisvarmenne voidaan muiden edellytysten ohella myöntää vain sellaiselle ulkomaalaiselle, jolla on kotikuntalain mukainen kotikunta Suomessa.

Rehn Pekka
Digi- ja väestötietovirasto

Gynther Maisa
Digi- ja väestötietovirasto